

NOI ASPECTE PRIVIND ARMONIZAREA NORMATIVĂ COMUNITARĂ ÎN MATERIA FAPTELOR JURIDICE ȘI PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE

Lect. univ.dr. Georgeta MODIGA
Universitatea „Danubius” din Galați

Abstract: *If, tradițional, each state would set by means of domestic regulations the law applicable to legal relations with an extraneous nature, Regulation EC No. 864 of July 11, 2007 aimed at a uniform standardization, across the Community area, of the law applicable to legal relations in matters of non-contractual obligations. The regulation shall not apply to tax, customs or administrative matters, or to non-contractual obligations arising out of the kinship relations and marriages, wills and succession, bills of exchange, checks and promissory notes, occurrence of nuclear damage, as well as out of injuries inflicted on the privacy and on the personality-related rights, including calumny.*

I. Introducere

Subiectul abordat privește o problemă deosebit de importantă, legiferată de Parlamentul European și Consiliu prin **Regulamentul CE nr. 864/11.07.2007** privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale.

Dacă în mod tradițional fiecare stat a stabilit prin norme interne legea aplicabilă raporturilor juridice cu element de extraneitate, prin acest regulament comunitar s-a urmărit o normare uniformă, pe tot spațiul comunitar, a legii aplicabile raporturilor juridice din materia obligațiilor necontractuale. Regulamentul nu se aplică în materie fiscală, vamală sau administrativă, precum și obligațiilor necontractuale rezultate din relațiile de rudenie și regimurile matrimoniale, din testamente și succesiune, din cambii, cecuri și bilete la ordin, din producerea daunelor nucleare, precum și din atingeri aduse vieții private și ale drepturilor referitoare la personalitate, inclusiv calomnia.

În preambulul regulamentului se arată că a fost necesară o asemenea reglementare pentru realizarea obiectivului de a menține și de a dezvolta un spațiu de libertate, securitate și justiție, ceea ce presupune măsuri cu impact transfrontalier privind cooperarea judiciară în materie civilă, în măsura necesară asigurării unei bune funcționări a pieței interne, printre care și cele care promovează compatibilitatea normelor privind conflictul de legi și de competențe aplicabile în statele membre. Consiliul European întrunit la Tampere la 15 și 16 octombrie 1999 a susținut principiul recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești și a altor hotărâri ale autorităților judiciare, ca fundament al cooperării judiciare în materie civilă și a invitat Consiliul și Comisia să adopte un program de măsuri în vederea punerii în aplicare a principiului recunoașterii reciproce. La 30 noiembrie 2000, Consiliul a adoptat un program de măsuri comun al Comisiei și al Consiliului, destinat punerii în aplicare a principiului recunoașterii reciproce a hotărârilor în materie civilă și comercială. Programul descrie măsurile privind armonizarea normelor care reglementează conflictul de legi ca facilitând recunoașterea reciprocă a hotărârilor. Programul de la Haga, adoptat de Consiliul European la 5 noiembrie 2004, a solicitat să se continue în mod activ lucrările privind normele care reglementează conflictul de legi privind obligațiile necontractuale („Roma II”).

În continuare se arată că pentru buna funcționare a pieței interne este necesar ca normele statelor membre care reglementează conflictul de legi să desemneze aceeași lege națională, indiferent de țara căreia îi aparține instanța în fața căreia a fost depusă acțiunea, în scopul îmbunătățirii previzibilității rezultatului litigiilor, a certitudinii privind dreptul aplicabil și a liberei circulații a hotărârilor. Aplicarea unor norme uniforme, indiferent de legea desemnată, poate evita riscul de a se

produce denaturări ale concurenței între justițiabili la nivel comunitar. Cerința de a asigura securitatea juridică și necesitatea de a face dreptate în cazuri individuale reprezintă elemente esențiale ale unui spațiu de justiție.

II. Noua reglementare comunitară

Regulamentul prevede punctele de legătură considerate a fi cele mai potrivite pentru a atinge aceste obiective, sens în care prevede o normă generală, dar și norme speciale, iar în anumite cazuri, o „clauză derogatorie” care permite o excepție de la aceste norme atunci când este clar din toate circumstanțele cazului că fapta ilicită are în mod evident o legătură mai puternică cu o altă țară. Acest set de norme creează astfel un cadru flexibil al normelor privind conflictul de legi. De asemenea, acesta permite instanței sesizate să trateze fiecare cauză în parte în mod corespunzător.

Principiul *lex loci delicti commissi* reprezintă soluția de bază privind obligațiile necontractuale în cvasi-totalitatea statelor membre. Spre exemplu, în România răspunderea civilă delictuală este supusă legii locului unde a intervenit fapta cauzatoare de prejudicii, regula fiind consacrată de art. 107-111 din Legea nr. 105/1992, doctrina justificând această soluție prin caracterul preventiv și reparatoriu al reglementării, precum și în virtutea principiului teritorialității legii. *Lex loci delicti commissi* asigură ordinea pe teritoriul statului precum și apărarea drepturilor persoanelor împotriva pagubelor ce le pot fi pricinuite, de oricine, prin fapte juridice ilicite¹. Când fapta ilicită este comisă pe teritoriul mai multor state, activitatea ilicită din fiecare stat constituie un delict distinct², fiind supus legii aceluia stat. Dacă fapta a fost comisă într-un stat, iar prejudiciul se produce într-un alt stat, art. 108 din Legea nr. 105/1992 consideră că se aplică pentru reparații legea statului unde s-a produs prejudiciul cu privire la condițiile și întinderea răspunderii, cauzele de limitare ori exonerare sau împărțire a răspunderii între autor și victimă, răspunderea comitentului pentru fapta prepusului, natura daunelor ce se pot acorda, nașterea dreptului la reparațiune, modalitățile de evaluare, transmiterea dreptului la reparare, persoanele îndreptățite să o solicite. Cu toate acestea, există diferențe în ceea ce privește punerea în practică a principiului, în cazul în care punctele de legătură în cauză provin din mai multe țări. Această situație produce insecuritate în ceea ce privește legea aplicabilă. Normele uniforme ar trebui să sporească previzibilitatea hotărârilor judecătorești și ar asigura un echilibru rezonabil între interesele persoanei a cărei răspundere este invocată și cele ale persoanei care a suferit un prejudiciu. O legătură cu țara în care s-a produs prejudiciul direct (*lex loci damni*) creează un echilibru acceptabil între interesele persoanei a cărei răspundere este invocată și cele ale persoanei care a suferit prejudiciul și reflectă în același timp abordarea modernă asupra răspunderii civile și dezvoltarea sistemelor de răspundere obiectivă.

III. Norme speciale pe categorii de fapte

A. Legea aplicabilă se stabilește în funcție de locul în care se produce prejudiciul, indiferent de țara sau țările în care ar putea apărea efectele lor indirecte, în consecință, în cazul unor vătămări corporale sau daune asupra bunurilor, țara în care se produce prejudiciul trebuie să fie țara în care s-au produs vătămarea și respectiv daunele asupra bunurilor. Norma generală, în sensul regulamentului, este *lex loci damni*, prevăzută la articolul 4 alineatul (1), în alineatul (2) s-a prevăzut o excepție de la acest principiu general, care creează o legătură particulară în cazul în care părțile își au reședința obișnuită în aceeași țară, iar în alineatul (3) s-a prevăzut o „clauză derogatorie” de la dispozițiile articolului 4 alineatele (1) și (2), atunci când reiese clar, din toate circumstanțele cauzei, că fapta ilicită are în mod evident legături mai strânse cu o altă țară. O legătură vădit mai strânsă cu o altă țară se poate întemeia, în special, pe o relație preexistentă între părți, ca de pildă un contract, care este în strânsă legătură cu respectiva faptă ilicită.

B. Referitor la norma de conflict de legi în materie de răspundere pentru produse defectuoase, în preambulul regulamentului se arată că ar trebui să îndeplinească obiectivele de împărțire echitabilă a riscurilor inerente unei societăți moderne de înaltă tehnologie, de protejare a sănătății consumatorilor, de stimulare a inovațiilor, de asigurare a unei concurențe

¹ Filipescu, L., Filipescu, A., *Drept internațional privat*, p. 368.

loiale și de facilitare a comerțului. Crearea unui sistem de factori interconectați „în cascadă” reprezintă, alături de clauza previzibilității, o soluție echilibrată cu privire la aceste obiective. Primul element de luat în considerare este legislația țării în care persoana care a suferit prejudiciul și-a avut reședința obișnuită în momentul producerii prejudiciului, în condițiile în care produsul a fost comercializat în țara respectivă (art. s alin. i, lit. a). Celelalte elemente ale cascadei apar dacă produsul nu a fost comercializat în țara respectivă, fără a se aduce atingere articolului 4 alineatul (2) și independent de posibilitatea unei legături evident mai strânse cu o altă țară. Norma specială prevăzută la articolul 5 nu reprezintă o excepție de la norma generală prevăzută la articolul 4 alineatul (i), ci mai degrabă o clarificare a acesteia. Reamintesc că potrivit legii române de drept internațional privat, în situația pretențiilor de reparație urmare a unui defect al produsului sau alte daune aduse consumatorului, acestea sunt supuse la alegere, legii domiciliului său de reședință sau a statului de origine al producătorului, afară numai dacă fabricantul, producătorul sau furnizorul face dovada că produsul a fost pus în circulație pe piața aceluia stat fără consimțământul său (art. 114, din Legea nr. 105/1992).

C. În materie de concurență neloială, norma de conflict de legi trebuie să protejeze concurenții, consumatorii și publicul larg și să garanteze o funcționare corectă a economiei de piață. Legătura cu legislația țării în care sunt sau pot fi afectate relațiile concurențiale sau interesele colective ale consumatorilor permite, în general, îndeplinirea acestor obiective (art. 6 alin. i). Dacă un act de concurență neloială afectează exclusiv interesele unui anumit concurent, se aplică dispozițiile articolului 4. Obligațiile necontractuale care decurg din restrângeri ale concurenței, prevăzute la art. 6 alin. (3), includ încălcări atât ale dreptului național cât și ale dreptului comunitar în materie de concurență. **Legea aplicabilă acestor obligații necontractuale este legea țării în care piața este sau poate fi afectată, iar în cazul în care piața este sau poate fi afectată în mai multe țări, reclamantul care solicită despăgubiri în fața instanței de la domiciliul pârâtului poate alege, de asemenea, să își întemeieze cererea pe legea instanței sesizate, cu condiția ca piața din respectivul stat membru, în cazul în care piața este sau poate fi afectată în mai multe țări, iar reclamantul cheamă în justiție în fața acelei instanțe mai mulți pârâți, în conformitate cu normele aplicabile privind competența, reclamantul își poate întemeia cererea numai pe legea respectivei instanțe dacă restrângerea concurenței pe care se întemeiază acțiunea împotriva fiecăruia dintre pârâți afectează de asemenea în mod direct și substanțial piața statului membru al instanței respective.**

În sensul regulamentului, noțiunea de restrângere a concurenței include interdicția acordurilor între întreprinderi, a deciziilor luate de asociații de întreprinderi și a practicilor concertate care au ca obiect sau ca efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței într-un stat membru sau pe piața internă, precum și interdicția abuzului de poziție dominantă într-un stat membru sau pe piața internă, în cazul în care astfel de acorduri, decizii, practici concertate sau abuzuri sunt interzise în temeiul articolelor 81 și 82 din tratat sau prin legislația unui stat membru. Nu se poate deroga de la legea aplicabilă în conformitate cu art. 6 printr-un acord încheiat în temeiul art. 14, potrivit căruia părțile au posibilitatea de a alege, de comun acord, legea care să reglementeze obligațiile necontractuale născute între ele.

Reamintesc că în legea română de drept internațional privat răspunderea pentru acte de concurență neloială sau de limitare a liberei concurențe, este supusă legii statului pe a cărui piață s-a produs rezultatul dăunător sau legii statului de sediu al făptuitorului, sau legea contractului dintre părți, dacă actul de concurență neloială a fost săvârșit și a adus prejudicii raporturilor dintre ele (art. 117-118 din Legea nr. 105/1992). Și în acest caz instanțele din România pot acorda despăgubiri întemeiate pe o lege străină numai în limitele stabilite de legea română pentru prejudicii corespunzătoare sau echivalente.

D. Cu privire la prejudiciile aduse mediului, articolul 174 din tratat, care stipulează că trebuie să existe un nivel ridicat de protecție, conform principiului precauției și principiului acțiunii preventive, principiului priorității acțiunilor corective la sursă și principiului poluatorul plătește, justifică pe deplin folosirea principiului discriminării în favoarea persoanei care a suferit prejudiciul. Prin noțiunea de „daună adusă mediului” se înțelege schimbarea negativă a unei resurse naturale, cum ar fi apa, aerul sau solul, deteriorarea unei funcții îndeplinite de acea resursă în beneficiul unei alte resurse naturale sau al publicului,

sau deteriorarea variabilității între organismele vii. Legea aplicabilă obligațiilor necontractuale care decurg din prejudicii aduse mediului sau din prejudicii suferite de persoane sau bunuri, ca urmare a unor prejudicii aduse mediului, este legea stabilită în conformitate cu articolul 4 alineatul (i), cu excepția cazurilor în care persoana care pretinde despăgubiri pentru aceste prejudicii dorește să-și întemeieze acțiunea pe legea țării în care a avut loc faptul cauzator de prejudiciu (art. 7).

E. In ceea ce privește încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală, s-a menținut principiul universal recunoscut al *lex Iod protectionis* (art. 8 alin. i), în cazul obligațiilor necontractuale care decurg din încălcarea unui drept de proprietate intelectuală unitar la nivel comunitar, legea aplicabilă este legea țării în care s-a produs încălcarea, în orice materie care nu este reglementată de instrumentul comunitar relevant (art. 8 alin. 2). Nu se poate deroga de la legea aplicabilă în conformitate cu prezentul articol printr-un acord încheiat în temeiul articolului 14. În sensul regulamentului, noțiunea „drepturi de proprietate intelectuală” trebuie interpretată ca însemnând, de exemplu, drepturi de autor, drepturi conexe, dreptul *sui generis* la protecția bazelor de date și drepturi de proprietate industrială.

F. Regulamentul conține norme referitoare la acțiunea sindicală, constatându-se în preambul că acest concept, ca de exemplu dreptul la grevă sau greva patronală, diferă de la un stat membru la altul și este reglementat de normele interne ale fiecărui stat membru. Fără a aduce atingere articolului 4 alineatul (2), legea aplicabilă obligațiilor necontractuale ce decurg din răspunderea unei persoane în calitate de lucrător sau angajator, sau din răspunderea organizațiilor care reprezintă interesele profesionale ale acestora, pentru prejudicii cauzate printr-o acțiune sindicală, în curs de desfășurare sau terminată, este legea țării în care va fi sau a fost întreprinsă acțiunea respectivă.

G. In fine, sunt elaborate norme speciale pentru situațiile în care prejudiciul rezultă dintr-un act care nu constituie o faptă ilicită, ca de exemplu îmbogățirea fără justă cauză, *negotiorum gestio* (gestiunea de afaceri) și *culpa in contrahendo*.

Dacă o obligație necontractuală care decurge din îmbogățirea fără justă cauză, inclusiv plata nedatorată, se referă la un raport existent între părți, precum cel rezultat dintr-un contract sau dintr-o faptă ilicită, raport strâns legat de respectiva îmbogățire fără justă cauză, acesta este reglementat de legea care reglementează raportul vizat. Dacă legea aplicabilă nu poate fi stabilită astfel, iar părțile își au reședința obișnuită în aceeași țară în momentul producerii faptului cauzator al îmbogățirii fără justă cauză, se aplică legea respectivei țări. Dacă legea aplicabilă nu poate fi stabilită în temeiul alineatului (1) sau (2), legea aplicabilă este legea țării în care s-a produs îmbogățirea fără justă cauză, în cazul în care reiese clar, din toate circumstanțele referitoare la caz, că obligația necontractuală rezultată din îmbogățirea fără justă cauză are în mod vădit mai multă legătură cu o altă țară decât cea menționată în alineatele (i), (2) și (3), se aplică legea acelei alte țări.

Potrivit art.11, dacă o obligație necontractuală care decurge din gestiunea de afaceri se referă la un raport existent între părți, cum ar fi cel rezultat dintr-un contract sau dintr-o faptă ilicită, raport strâns legat de respectiva obligație necontractuală, obligația necontractuală reglementată de legea care reglementează raportul în cauză. Dacă legea aplicabilă nu poate fi stabilită în temeiul alineatului (i), iar părțile își au reședința obișnuită în aceeași țară în momentul producerii actului sau faptului cauzator de prejudicii, se aplică legea respectivei țări. Dacă legea aplicabilă nu poate fi stabilită în temeiul alineatului (i) sau (2), legea aplicabilă este legea țării în care are loc gestiunea de afaceri, în cazul în care reiese clar, din toate circumstanțele referitoare la caz, că obligația necontractuală care decurge din gestiunea de afaceri are în mod vădit mai multă legătură cu o altă țară decât cea menționată în alineatele (i), (2) și (3), se aplică legea acelei alte țări.

În sensul regulamentului, *culpa in contrahendo* este un concept autonom care nu ar trebui interpretat în mod necesar în sensul legislației naționale, incluzând nerespectarea obligației de informare și întreruperea negocierilor contractuale. Articolul 12 include numai obligațiile necontractuale care au legătură directă cu înțelegerile la care se ajunge înainte de semnarea unui contract. Astfel, legea aplicabilă obligațiilor necontractuale care decurg din înțelegerile la care se ajunge înainte de semnarea unui contract indiferent dacă respectivul contract a fost efectiv semnat sau nu, este legea aplicabilă contractului în cauză sau legea care ar fi fost aplicabilă contractului dacă acesta ar fi fost încheiat. Dacă legea aplicabilă nu poate fi stabilită în temeiul alineatului (i),

atunci legea aplicabilă este: legea statului în care s-a produs prejudiciul, indiferent în ce țară are loc faptul cauzator de prejudicii și indiferent de țara sau țările în care se manifestă efectele indirecte ale respectivului fapt; sau, în cazul în care părțile își au reședința obișnuită în aceeași țară în momentul producerii faptului cauzator de prejudicii, se aplică legea respectivei țări; sau, în cazul în care reiese clar, din toate circumstanțele referitoare la caz, că obligația necontractuală rezultată din înțelegerile la care se ajunge înainte de semnarea unui contract are în mod vădit mai multă legătură cu o altă țară decât cea prevăzută anterior, se aplică legea acelei alte țări.

IV. Principiul autonomiei părților

În art.4 s-a înscris principiul autonomiei părților, potrivit căruia părților li se permite să aleagă legea aplicabilă unei obligații necontractuale. Aceasta alegere ar trebui să fie expresă sau să reiasă cu un grad rezonabil de certitudine din circumstanțele cazului. Atunci când constată existența acordului, instanța trebuie să respecte intențiile părților. Părțile defavorizate ar trebui protejate prin impunerea anumitor condiții cu privire la această alegere.

V. Domeniul de aplicare a legii

În art. 15 din regulament s-a stabilit domeniul legii aplicabile. Acesta privește:

- a) temeiul și întinderea răspunderii, inclusiv identificarea persoanelor care pot răspunde delictual pentru faptele lor;
- b) motivele de exonerare de răspundere, de limitare și de partajare a răspunderii;
- c) existența, natura și evaluarea prejudiciului invocat sau a despăgubirilor solicitate;
- d) în limitele competenței conferite instanței prin codul său de procedură, măsurile asigurătorii pe care le poate adopta o instanță pentru a preveni sau înceta vătămarea sau prejudiciul sau pentru a asigura acordarea de despăgubiri;
- e) posibilitatea sau imposibilitatea transmiterii dreptului de a invoca prejudiciul sau a pretinde despăgubiri, inclusiv prin succesiune;
- f) persoanele care au dreptul la despăgubiri pentru prejudicii personale;
- g) răspunderea pentru fapta altuia;
- h) modalități de stingere a obligațiilor și normele care reglementează prescripția și decăderea, inclusiv regulile cu privire la începerea, întreruperea și suspendarea termenelor de prescripție și decădere.

Totuși, conform art. 16, nicio dispoziție din prezentul regulament nu restrânge aplicarea normelor imperative din legea instanței competente, indiferent de legea aplicabilă celorlalte obligații necontractuale, iar potrivit art. 25 aplicarea unei "dispoziții din legea oricărei țări menționate în prezentul regulament poate fi refuzată numai dacă o astfel de aplicare este vădit incompatibilă cu ordinea publică a instanței competente. De asemenea, în evaluarea comportamentului unei persoane a cărei răspundere este invocată, se ține cont, în fapt și în mod corespunzător, de normele de siguranță și comportament în vigoare în locul și în momentul producerii faptului care angajează răspunderea persoanei respective (art. 17).

VI. Excluderea retrimiterii

Ca o noutate deosebită s-a prevăzut în art.24 că aplicarea legii oricărei țări menționate în prezentul regulament înseamnă aplicarea normelor de drept în vigoare în țara respectivă, cu excepția normelor sale de drept internațional privat, fiind exclusă retrimiteria.

VII. Data intrării în vigoare a regulamentului

Potrivit art. 31 prezentul regulament se aplică faptelor cauzatoare de prejudicii care au loc ulterior intrării sale în vigoare, iar în art. 32 s-a prevăzut aplicarea începând cu 11 ianuarie 2009.